

ХУЛОСАИ

комиссияи ташхисии Шӯрои диссертатсионии 6D.KOA-035-и назди Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав оид ба диссертатсияи номзодии Мухторов Лутфулло Тахирович дар мавзӯи «Методикаи истифодаи барномаҳои компютери такмилдодашуда дар ташаккули тафаккури эҷодии донишҷӯёни ихтисоси физикаи донишгоҳҳои педагогӣ», ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои педагогика аз рӯйи ихтисоси 13.00.02 – назария ва методикаи омӯзишу парвариш (методикаи таълими физика) пешниҳод гардидааст.

Масъалаи муҳими дар назди ҳайати педагогии муассисаҳои таҳсилоти олии педагогии Ҷумҳурии Тоҷикистон истода, ки аз қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф», «Стратегияи миллии рушди маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон то соли 2020», «Барномаи рушди фанҳои табиатшиносӣ, риёзӣ ва техникаи барои солҳои 2010-2020» ва «Барномаи рушди иноватсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2011-2020» бармеояд, ин тарбияи насли муосири омӯзгорони физика дар муассисаҳои таҳсилоти олии педагогии кишвар барои ҷамъияти иттилоотии муосир мебошад. Ин масъала тақозо менамояд, ки мутахассисони муосир на танҳо фанҳои физикаро хуб донанд, балки навгониҳои технологияи иттилоотиро дар пешрафти касби худ татбиқ карда тавонанд. Яке аз роҳҳои ҳалли ин масъала – истифодаи технологияи иттилоотӣ-коммуникатсионӣ дар таълими фанҳои табиӣ-математикӣ, аз ҷумла дар таълими физика ба ҳисоб меравад. Тайёрии бунёдии донишҷӯён аз фанҳои физикаи умумӣ яке аз самтҳои афзалиятнок дар тайёр кардани омӯзгорони физика дар муассисаҳои олии педагогӣ ва техникаи ба ҳисоб меравад. Физикаи умумӣ дар донишгоҳҳои педагогӣ ва техникаи потенциали бузурги татбиқӣ дорад. Натиҷаи асосии бунёдии таълими физика - ин ташаккули тафаккури эҷодии донишҷӯ мебошад. Информатикунонии маориф дар муассисаҳои таҳсилоти олии педагогии Ҷумҳурии Тоҷикистон яке аз самтҳои афзалиятнок дар инкишофи маорифи ҷумҳурӣ ба ҳисоб меравад. Компютеркунонии таълим тайёр кардани мутахассисони савияи баланди касбидоштаро таъмин менамояд. Ба истифодаи бисёрсолаи компютер дар таълим нигоҳ накарда, дар назарияи педагогика ва методикаи таълим роҳи ягонаи ҳалли проблемаи татбиқи самараноки компютер дар таълими фанҳои физика мавҷуд нест. Ҳангоми гузаронидани назарпурсӣ дар байни омӯзгору донишҷӯёни чор муассисаҳои таҳсилоти олии педагогии кишвар (ДДХ ба номи академик Бобочон Ғафуров, ДДОТ ба номи Садриддин Айни, ДДБ ба номи Носири Хусрав, ДДК ба номи Абӯабдуллоҳ Рӯдакӣ) ошкор гардид, ки ҳақиқатан ҳам дар факултетҳои физикаи ин муассисаҳои таълимӣ корҳои лаборатории компютерӣ ташкилу гузаронида намешаванд. Корҳои лаборатории курси физикаи умумӣ аз рӯйи

навиштаҷот тибқи таҳсилоти анъанавӣ ташкилу гузаронида мешаванд. Методикаи ташкилу гузаронидани корҳои лаборатории компютерӣ аз курси физикаи умумии муассисаҳои таҳсилоти олии педагогии кишвар коркард нашудааст. Бар замми ин, таҳлили барномаи таълими фанни «Технологияи иттилоотӣ-коммуникатсионӣ»-и муассисаҳои таҳсилоти олии педагогии кишвар собит намуд, ки дар онҳо боби амсиласозии (моделиронии) компютери равандҳои физикавӣ, барои факултетҳои физика ворид карда нашудааст.

Ба таври нокифоя таълим додани забони барномасозӣ барои донишҷӯёни факултетҳои физика, норасоии таъминоти барномавӣ, бо методҳои кӯҳна таълим додани фанни технологияи иттилоотӣ, дастрасӣ надоштани донишҷӯён ба компютерҳо, бо методҳои анъанавӣ ташкилу гузаронидани корҳои лабораторӣ аз физикаи умумӣ дар муассисаҳои таҳсилоти олии миёнаи Ҷумҳурии Тоҷикистон ба назар мерасад.

Ҳамин тариқ, таҳлили адабиёти илмӣ-методӣ, педагогӣ-психологӣ, барномаҳои таълим, омӯзиши амалияи таълими физика, озмоиши педагогӣ дар муассисаҳои таҳсилоти олии педагогии Ҷумҳурии Тоҷикистон собит намуд, ки ба иҷрои корҳои лаборатории компютерӣ диққати ҷиддӣ дода намешавад. Дар машғулиятҳои фанни «Технологияи иттилоотӣ-коммуникатсионӣ» низ ба ин масъала эътибор дода нашудааст. Донишҷӯёни ин донишгоҳҳо ба корҳои лаборатории компютерӣ аз курси физикаи умумӣ шинос нестанд ва ин табиист, чунки барои гузаронидани корҳои лаборатории компютерӣ дастуру тавсияҳои методӣ бо забони тоҷикӣ умуман вуҷуд надоранд. Омӯзгорони физикаи ин донишгоҳҳо ба методикаи ташкилу гузаронидани корҳои лаборатории компютерӣ шинос нестанд.

Ҳамин тариқ, мавҷуд набудани ягон таҳқиқоти махсуси мукамал оид ба масъалаи таҳқиқотӣ, мавҷуд набудани маводи таълимию методӣ доир ба истифодабарии барномаҳои компютери такмилдодашуда (БКТ) дар таълими физика ба забони тоҷикӣ барои омӯзгорони физикаву донишҷӯёни муассисаҳои таҳсилоти олии педагогии ҷумҳурӣ, дурусту самаранок ба роҳ намондани ташкилу гузаронидани корҳои лаборатории компютерӣ аз физикаи умумӣ дар ин муассисаҳои таълимӣ мубрамият ва замонавӣ будани мавзӯи таҳқиқотро собит менамояд.

Проблемаи ташаккули тафақури эҷодии донишҷӯён дар асоси концепсияи психологӣ-педагогӣ дар таҳқиқоти (Ю.К. Бабанский, М.И. Махмутов, Я. Лернер ва дигарон) мавриди таҳқиқ қарор дода шудааст, вале роҳҳои ташаккули он дар таълими физика бо истифодабарии барномаҳои компютери такмилдодашуда дида баромада нашудааст. Масъалаи ташаккули тафақури эҷодии донишҷӯён ҳангоми омӯзиши физика дар таҳқиқоти (С.И. Каменецкий,

А.В. Коржуев, Н.С. Пурьшева, В.Г. Разумовский, Г.П. Стефанова, А.В. Усова, Л.М. Фридман, Л.С. Хижнякова, И.С. Якиманская ва дигарон) баррасӣ гирдидааст. Муаллифон қайд мекунад, ки компютер ва воситаҳои барномавӣ дар ташакули тафақури эҷодии донишҷӯён самара медиҳанд ва тафақури нави «компютерӣ» ташаккул меёбад. Мо тарафдори чунин ақидаем, вале дар таҳқиқоти ин олимони роҳҳои ташаккули тафақури эҷодии донишҷӯён ҳангоми омӯзиши физика бо истифодабарии барномаҳои компютери тақмилдодашуда пешниҳод нагардидаанд.

Мавриди таҳлили дарсҳои технологияи иттилоотӣ, омӯзиши таҷрибаи кори омӯзгорони физика дар шароити информатикунонии соҳаи маориф, таҳлил ва ҷамъбасти натиҷаҳои озмоиши педагогӣ аз рӯйи проблемаи тайёр кардани омӯзгорони ояндаи физика доир ба истифодабарии технологияҳои иттилоотӣ дар назария ва таълими физика чунин зиддият ошкор гардид:

1) савияи кофӣ саводнокии компютери донишҷӯёни ихтисоси физика ҳини таълими фанни технологияи иттилоотӣ дар муассисаҳои таҳсилоти олии педагогӣ ва тайёр набудани омӯзгорони ояндаи физика дар татбиқи барномаҳои компютерӣ ҳангоми омӯзиши курси физикаи умумӣ;

2) байни потенциали бузурги курси физикаи умумӣ ва мавҷуд набудани тавсияву дастурҳо ба забони тоҷикӣ оид ба истифодаи барномаҳои компютерӣ дар ҳалли масъалаҳо ва иҷро кардани корҳои лабораторӣ аз ин фанни таълимӣ;

Зарурати ҳалли ин зиддият мубрам будани таҳқиқоти мазкурро ошкор сохт ва чунин проблема пешниҳод карда шуд: таълими омӯзгорони ояндаи фанни физика дар донишгоҳҳои педагогии Ҷумҳурии Тоҷикистон чӣ тавр бояд ташкил карда шавад, то ки натиҷаи он самаранок истифода бурдани барномаҳои компютерӣ дар таълими физика гардад ва тафақури эҷодии донишҷӯёни ихтисоси физика ташаккул ёбад? Мувофиқи проблемаи гузашташуда мавзӯи таҳқиқот чунин интихоб шуд: «Методикаи истифодаи барномаҳои компютери тақмилдодашуда дар ташаккули тафақури эҷодии донишҷӯёни ихтисоси физикаи донишгоҳҳои педагогӣ».

Проблемаи ба таври васеъ истифодабарии барномаҳои компютери тақмилдодашуда ва истифодаи компютер ҳамчун таҷҳизоти озмоишӣ дар ҳалли масъалаҳо бо додашудаҳои тақроршаванда аз физика, сохтани графикҳо, лоиҳабандӣ ва таҳияи корҳои лаборатории компютерӣ аз курси физикаи умумӣ барои донишҷӯёни ихтисоси физика аз мадди назари методистон ва олимони соҳаи педагогикаи ҷумҳурӣ дур мондааст ва муаллифи рисола кӯшиш кардааст, ки ҳалли ин муаммо дар рисолаи номзадӣ худ бо усули татбиқи технологияи барномасозӣ дар таълими физика барои ташаккули тафақури эҷодии донишҷӯёни ихтисоси физикаи муассисаҳои таҳсилоти олии педагогии Ҷумҳурии Тоҷикистон мавриди таҳқиқ қарор диҳад.

Диссертатсияи мазкур бо талаботи банди 44-и Низомномаи намунавӣ оид ба Шӯрои диссертатсионӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26 ноябри соли 2016, таҳти №505 тасдиқ шудааст, мувофиқ мебошад.

Диссертатсия аз тарафи муаллиф мустақилона иншо шуда, мазмуну мӯҳтавояш ба мавзӯю мақсадҳои таҳқиқот мувофиқат менамояд. Натиҷа ва нуктаҳои навини илмии барои Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳодшуда, саҳми шахсии муаллифи диссертатсияро собит менамоянд.

Мавзӯ ва мазмуни таҳқиқот бо шиносномаи ихтисоси 13.00.02. -назария ва методикаи омӯзишу парвариш (методикаи таълими физика), ки аз рӯи он ба Шӯрои диссертатсионӣ мувофиқи фармоиши Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз санаи 29-уми январи соли 2018, таҳти №7 ҳуқуқи қабули диссертатсияҳо барои Ҷумҳурии Тоҷикистон дода шудааст, мувофиқ мебошад. Ҳамзамон таҳқиқот ба талаботи Феҳристи ихтисосҳое, ки аз рӯи онҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон унвони илмӣ дода мешавад, мувофиқат мекунад.

Натиҷаҳои асосии таҳқиқот дар 17 мақолаҳои илмӣ, аз ҷумла 10 мақола дар маҷаллаҳои илмии тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Комиссияи олии аттестатсионии вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таърифи расонида шудаанд ва ҳамаи онҳо бо мазмуну мундариҷа ва мавзӯи рисолаи илмӣ бевосита алоқаманд мебошанд. Дар интишороти натиҷаҳои асосӣ, хулосаҳои таҳқиқот ва тавсияҳои муаллиф инъикос ёфтаанд.

Саҳми шахсии унвонҷӯ дар таҳқиқ ва ба даст овардани натиҷаҳо тавассути навҳои гуногуни фаъолият: илмӣ, педагогӣ, ташкилӣ ва методӣ зоҳир гардидааст.

Натиҷаҳои ҳосилшуда, ки дар хулосаҳои ҷамъбастии диссертатсия ифода ёфтаанд, фарзияи таҳқиқотро тасдиқ менамоянд ва ҳаллу фасли доираи масъалаҳои онро собит месозанд.

Автореферат дар мутобиқат бо мантиқи таҳқиқ таҳия гардида, муҳтавои асосии таҳқиқотро инъикос менамояд. Натиҷаҳои илмие, ки унвонҷӯ ба даст овардааст, ба ихтисоси 13.00.02 назария ва методикаи омӯзишу парвариш (методикаи таълими физика) мувофиқат мекунад.

Дар таҳқиқоти диссертатсионии Мухторов Лутфулло Тахирович истифодаи мавод бидуни иқтибос ба муаллиф ё маъхаз мавҷуд нест. Ҳамаи сарчашмаҳои истифодашуда бо ишора ба муаллиф ё маъхаз тавассути иқтибос ба расмият дароварда шудаанд, ки аз рӯи шудани банди 109-и Низомномаи намунавӣ оид ба Шӯрои диссертатсионӣ гувоҳӣ медиҳад.

Комиссияи ташхисӣ тибқи Банди 55-и Низомномаи намунавӣ оид ба Шӯрои диссертатсионӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26 ноябри соли 2016, тахти №505 тасдиқ гардидааст, пешниҳод менамояд:

Диссертатсияи Мухторов Лутфулло Тахирович дар мавзӯи «Методикаи истифодаи барномаҳои компютери тақвими додашуда дар ташаккули тафаккури эҷодии донишҷӯёни ихтисоси физикаи донишгоҳҳои педагогӣ», барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогика аз рӯи ихтисоси 13.00.02 – назария ва методикаи омӯзишу парвариш (методикаи таълими физика), ба Шӯрои диссертатсионии БД.КOA – 035-и дар назди Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав барои ҳимоя пешниҳод карда шавад.

Муқаррарони расмӣ барои диссертатсияи мазкур шахсони зерин таъин карда шаванд:

- **Мачидов Ҳамид** – доктори илмҳои техника, профессори кафедраи математикаи олӣ ва фанҳои табиатшиносии Донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон.
- **Одинаева Латофат Амиршоевна** – номзади илмҳои педагогика, директори коллечи информатика ва технологияи компютери шаҳри Душанбе.
- Ба ҳайси муассисаи пешбари диссертатсия **Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳ Рӯдакӣ** таъин карда шавад.

Барои нашри эълон оид ба ҳимоя ва ҷойгир намудани автореферат дар сомонаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон иҷозат дода шавад.

Барои чопи автореферат бо ҳукми дастнавис иҷозат дода шавад.

Раиси комиссия:

доктори илмҳои физика ва математика, профессор:

Комилӣ А.Ш.

Аъзоёни комиссия:

доктори илмҳои педагогика,
дотсент:

Мирзоев А.Р.

номзади илмҳои педагогика,
дотсент:

Назаров А.П.